

[Laktancij]

Feniks

Prevod Gašper Kvartič

Daleč na Vzhodu je kraj, preblažen v svoji samoti,
kjer na široko stojé duri neba zevajoč,
tamkaj Sonce ne vzhaja nad zimskim, poletnim ne časom,
le na pómlad z vozà zлива njegova se luč.
Tam prostrana planjava razgrinja odprte širjave,
grič se ne dviga noben, jama ne zeva v tleh.
Naše goré pa, katerih grebeni menda so visoki,
nižje za laktov dvanajst pač so od kraja tegà.
Tukaj pa Sončev je pašnik, posut s številnim je drevjem,
gaj se bohota košat, z večnim zelenjem brsti.
Kadar vzplamtel je Faetonov voz, izbruhnil v zublje,¹
ogelj prišel ni do tja, kraj nedotaknjen je bil.
Ko pa povodenj s tokovi povsem je preplavila zemljo,
devkalionske vodé niso dosegle tja gor.²
Semkaj ne pride bolezen škodljiva in šibka ne starost,
smrti okrutne ni tu, daleč hromeči je strah,
tu ni brezsravnih zločinov, neznana je divja lakomnost,
tu ni bojazni in bes želje po klanju je proč.
Proč je vse žalovanje in revščina, v cape odeta,
tu ni nespečnih skrbi, strašnega niti gladú.
Tu ne besnijo viharji, vetrovne ne sile strahotne,
z zmrznjeno roso pa žled tu ne pokriva zemljé.

¹ Mit o Faetonu, ki je na očetovem (Apolonovem oz. Fojbovem) vozu peljal čez nebo, izgubil nadzor nad konji in na nebu zanetil požar.

² Mit o Devkalionu, Prometejevemu sinu, ki preživi Zevsovo poplavo ob koncu bronaste človeške dobe.

Svojih tančic ne razpenja čez polja nobena meglica,
 vlažnih ni tu padavin, voda z neba ne rosi.
 V sredi izvir žubori, ki ga imenujejo »živi«,
 bister je, čist in kroták, poln je sladkih vodà.
 Enkrat na mesec in vedno ob času enakem poplavlja,
 dvánajstkrat vir vzvalovi, z vodo namoči ves gaj.
 Tamkaj uspeva drevo, ki se z deblom visokim vzpenja,³
 sadeže zrele rodi, a ne zletijo na tla.
 V gaju, v dobravi pa Feniks prebiva, edinstvena ptica,
 živa, čeprav je samà - lastna jo smrt oživi.
 Fojbu sledi, ga pokorno posluša ta čudežni sluga,
 To naklonila mu je krotka narava v dar.
 Zjutraj, takoj ko zardi vstajajoča nam Zora blesteča,
 in s škrlatno lučjo zvezde prežene svetlé,
 dvánajstkrat ptica telo potopi v posvečene valove,
 dvánajstkrat zlije vodó, ki jo da živi izvir.
 Dvigne nato se, na vrh drevesa najvišjega sede
 ki edino okrog nudi pogled na ves gaj.
 Zdaj se obrne, pogleda na Vzhod, ko Fojb se rojeva,
 gleda v žarke svetlé in vzhajajoči sijaj.
 Kadar pa Sonce prebije ovire svetlikavih duri
 in zablesti se sijaj prve svetlobe mehké,
 peti že ptica začne melodije božanskih napevov,
 z glasom prekrasnim začne novo izvabljeni luč.
 Tega glasu posneti ne more ne slavčkov petje,
 glasbena tudi piščal s toni kirejskimi ne.⁴
 Niti v smrti labod, govoré, tako peti ne more,
 niti kilenskih lir⁵ strune tako ne pojó.
 Ko je zdaj Fojb spustil čez planjave konje olimpske
 in čez celo zemljó jih dirjajoč je poslal,
 ptica s perutmi nato zaporedoma trikrat udari,
 njena ognjena glavà trikrat molče gre v poklon.
 Ptica pa tudi tek ur, ki mimo brzijo, določa,
 polna sta dan in noč neopisljivih glasov.
 Ona je gaja skrbnica, dobrav svečenica častita,
 ona edina, o Fojb, tvoje skrivnosti pozna.
 Ko pa že tisoč je let preživela v enem življenju
 in jo ta dolgi je čas zdaj že povsem oslabil,

3 φοῖνιξ v grščini lahko pomeni tudi dateljnovno palmo.

4 Cirrha je bilo delfsko pristanišče. Govor je torej o delfski oziroma Apolonovi glasbi.

5 Κυλλήνη je (tako danes kot tudi v antiki) gora v Grčiji, v votlini katere naj se bi rodil Hermes, iznajditelj lire.

Da bi to dobo dobila nazaj, s tekom časa izgubljeno
 že znani gaj zapusti, postelj to svojo sladkó.
 Kadar pusti sveti kraj za seboj, da ponovno rodi se,
 v naše dežele leti, kjer ima smrt že oblast.
 V Sirijo zdaj dolgoživa krilatka let hitri nameni,
 med Feničane, ki jim prva je dala ime.
 Prek zapuščenih brezpotij leti in išče samote,
 kjer se onkraj dobrav skriva oddaljeni gozd.
 Tam izbere si palmo pokončno s privzdignjenim vrhom,
 ki ji po ptici celó v grščini φοῖνῖξ je ime.
 V vrh drevesni ne pride nikakršno bitje škodljivo,
 tam ni plazečih se kač, tudi kradljivih ne ptic.
 Že zdaj zaklene Eol vetrove v viseče votline,
 da bi škrlatnih nebes njihov ne zmotil pihljaj,
 ali da gosti bi z juga oblak prek nebne širjave
 Sončevih žarkov ne kril, ptici oviral poti.
 Ona nato pa si gnezdo zgradi in grobnico hkrati,
 v smrt gre, zato da živi; sebe ustvarja samà.
 V gozdu košatem zdaj že si nabira dišave, sokove,
 ki jih Asirec gre brat, tudi Arabec bogat,
 ki so iskani po svetu Pigmejcev in v Indiji tudi
 in jih Sabejska zemljà⁶ v nedrjih nežnih spočne.
 Cimet nabere in še kardamóm,⁷ dišeč že od daleč,
 balzam nato še prida z mešanim listjem vseh vrst.
 Kasijski cimet⁸ ne manjka in poleg brstič je akanta,
 smolno kadilo je tu, v kapljah obilnih solzí.
 K vsemu doda še narde⁹ brsteče prenežne vršičke,
 k miri dodatek prida - tvojo, panákeja,¹⁰ moč.
 V gnezdo spleteno nato položi telo spremenljivo,
 ude telesne umiri, v živi se klobčič spletó.
 Že umirajoča si s kljunom polije sokove po udih,
 moči okrog in povrh svoje umrljivo telo.
 Sredi premnogih dišav tedaj izroči svojo dušo,
 v takšno daritev se ni strah je zaupati nič.
 Njeno telo pa medtem, roditeljski smrti predano,
 gôrko v vročini vzplamti, v žaru se plamen rodi,

6 Današnji Jemen.

7 *Elettaria cardamomum*.

8 Pravzaprav »kitajski cimet« – *cinnamomum cassium*.

9 Aromatična rastlina v hebrejskih in antičnih virih, idenitificirana kot *Nardostachys jatamansi* ali pa navadna sivka.

10 Mišljena je lahko fiktivna rastlina pan-akeja, ki zdravi vse težave, ali pa boginja Panakeia, hčerka Asklepija.

zublje spočne s pomočjo nebeške svetlobe v daljavi:
 celo telo vzplameni, zruši se ožgano v pepel.
 Z dežjem zdaj saje narava naplavi in kakor v kepo
 stisne jih in naredi skupek; kot seme se zdi.
 Ven, tako pravijo, zleze žival, ki je sprva brez udov,
 kakor črviček se zdi, mlečne ima barve telo.
 Raste žival in se večja, naenkrat pa, ko je čas pravi,
 v jajčaste oble ovoj svoje zavije telo.
 Kot sviloprejk, kadár obvisijo od kamnov na nitih
 in v metulja nato čudežno se spremené,
 se ji preobliči zunanost v táko, ki prej je živela,
 ptica raztrga ovoj, Feniks spet plane na dan.
 Níhče na svetu poznanem tej ptici živila ne nosi,
 nihče za to ne skrbi, da bi se pasel golič.
 Nektar nesmrtni izliva se iz rose božanske, preblage,
 ki je iz zvezdnih nebes usedla se mehko na tla.
 To si nabira krilatka v jed sredi nežnih dišavnic,
 dokler ne zraste telo spet ji v podobo od prej.
 Brž ko začnejo cveteti zgodnja ji leta mladosti,
 pa odleti, da spet vrne v lasten se dom.
 Vendar še prej, kar od svojega prejšnjega najde telesa,
 svoje ostanke vse, svoje kosti in pepel,
 s krempljem nabere ter z balzamom, miro in smolo staljeno
 stisne v kroglo vse, s kljunom ponižno zgladí.
 S kremplji odnese jo, speši naprej proti Heliopólu,¹¹
 usede se tam na oltar, kepo v svetišču pusti.
 Čare vse svoje pokaže, slaviti se da v sijaju,
 tolikšen sloves ji gre, s takšno se kiti častjo.
 v barvi škrlatni blešči se, tako kakor zvezda pod Rakom,¹²
 barve je nežnih semen, skriva granatni jih plod.
 v barvi je lističev cvetnih, ki jih mak poljski požene,
 kadar po rdeči zemlji Flora¹³ tančice razpre.
 V krasnem škrlatu svetlí se obleka na prsih, po stegnih,
 glava v rdečem blesti, vrat in vrh pleč rdečé.
 Kljun se izteza ponosno z zlatim lesketom kovinskim,
 mestoma rdijo na njem lise vijolične še.
 Z mavrico so okrašene konice peres na perutih,
 kakor včasih z vrhov z barvami nébes krasi.¹⁴

11 V Egiptu.

12 Škrlatna zvezda je planet Mars.

13 Boginja *Flora*, odgovorna za cvetje na poljanah.

14 *Iris* je lahko mavrica ali pa Iris, boginja mavrice.

Lepšajo ptico okrasja, prepolna zelenih smaragdov,
 téme draguljno v zrak dviga kristalni greben.
 Njene prodorne oči so kakor dvojíca safirjev
 v sredi katerih, se zdi, zublji se jasni blesté.
 Glavi na videz podobna je krona s sijočimi žarki,
 Fojbu z višine na čast seva visoki okras.
 Stegna, s tirenskim barvilom potémnjena, krijejo luske,
 kremplje rdečkasti tén lepša in venča s častjo.
 Feniksov videz se zdi kot pomešan med pavom stasitim
 in pa lepoto teles pisanih fazijskih ptic.¹⁵
 Z njim v velikosti pa bitje krilato¹⁶ z ozemelj arabskih
 komaj se meriti da, najsi bo ptič ali zver;
 tudi okoren ni, kakor te ptice z ogromnimi trupi,
 ki le počasen korak teža telesna jim da,
 temveč je lahek in hiter, božanskega poln sijaja;
 v taki podobi se ptič daje kazati ljudem.
 Ves Egipt prihaja, da videl bi čudežno bitje,
 množica glasno vpíjoč ptico preredko časti.
 Marmornat kip posvečen ji izklešejo, zvesto podobo,
 z novo oznako naslov in pa še dan je vklesan.
 Ptice vseh vrst in rodov nato se pridružijo v gruči,
 daleč od misli je strah, hrana jih zdaj ne skrbi.
 Feniks, obkrožen od ptičje zasedbe, pa vzbne se visoko,
 množica spodaj sledi, čudež vsi gledat hité.
 Ko pa s poletom se dvigne do čistega zraka višine,
 hitro se vrne nizdol; v svoje domovje gre ždet.
 O, ta ptica, deležna preblāzene usode in volje,
 bog ji podelil je sam, da se iz sebe rodi!
 Samec, morda samica, lahko nič, lahko pa oboje,
 srečno to bitje pravil Venere se ne drži.¹⁷
 Njena je Venera smrt, edina je strast ji v smrti;
 saj da lahko se rodi, najprej v smrt si želi.
 sama potomec je sebi, svoj oče je, lasten je dedič,
 sebi je sama rednik, vedno se hrani samá.
 Ista je, vendar ne ista, in je - vendar ni - ona sama,
 večno življenje dobi, smrt pa je njen blagoslov.

¹⁵ Fazani.

¹⁶ Noj. O njem govorijo naslednje štiri vrstice, čeprav je dobro znano, da noj teče zelo hitro.

¹⁷ Tj. zakoni ljubezni in strasti.